

## ANDIJON VILOYATINING IQTISODIY RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARI TAHLILI

*Ilmiy rahbar: Umarov Ilhomjon Yuldashevich*

*Andijon davlat texnika instituti*

*“Menejment” kafedrasi mudiri, professor,*

*Ubaydullayev Ziyodullo Habibullo o'g'li*

*Andijon davlat texnika instituti*

*“Moliya va moliyaviy texnologiyalar” yo'nalishi 4-kurs talabasi*

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada Andijon viloyatining iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari tahlil qilingan bo'lib, hududning iqtisodiy salohiyati, ishlab chiqarish tarmoqlari va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish tendensiyalari yoritilgan. Maqolada viloyat iqtisodiyotining asosiy yo'nalishlari, sanoat, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalarining rivojlanish dinamikasi hamda ularning hudud yalpi hududiy mahsulotidagi ulushi ko'rib chiqilgan. Maqolada iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi asosiy omillar, investitsiyalar oqimi va bandlik darajasi kabi ko'rsatkichlar tahlil qilingan.

**Kalit so'zlar:** iqtisodiy rivojlanish, yalpi hududiy mahsulot, investitsiya, sanoat, qishloq xo'jaligi, bandlik.

**Kirish.** Andijon viloyati O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy jihatdan eng faol va demografik jihatdan zich hududlaridan biri hisoblanadi. Viloyatning iqtisodiy ko'rsatkichlari uning sanoat, qishloq xo'jaligi, qurilish, xizmat ko'rsatish va investitsiya faoliyati orqali shakllanadi. Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra [1], 2025-yil yanvar–mart oylari yakunlariga asosan viloyat iqtisodiyotida barqaror ijobiy o'sish kuzatilgan bo'lib, asosiy makroiqtisodiy indikatorlar sezilarli dinamikani namoyon etgan.

Yalpi hududiy mahsulot (YaHM) Andijon viloyati iqtisodiyotining eng muhim ko'rsatkichlaridan biri bo'lib [2], 2025-yilning birinchi choragida YaHM hajmi 17 927,1 mlrd so'mni tashkil etgan va 2024-yilning shu davriga nisbatan 105,8–106,0 foiz atrofida o'sish qayd etilgan. O'zbekiston Respublikasi yalpi ichki mahsulotida viloyatning ulushi 5,4 foizga yetgani hudud iqtisodiyotining respublika miqyosida muhim o'rin egallashini ko'rsatadi.

Sanoat ishlab chiqarishi viloyat iqtisodiyotining yetakchi tarmog'i hisoblanadi. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yil yanvar–aprel oylarida sanoat ishlab chiqarish hajmi 30,2 trillion so'mni tashkil etib, fizik hajm indeksi 107,2 foizga teng bo'lgan. 2025-yil yanvar–mart oylarida esa sanoat ishlab chiqarishining o'sish sur'ati 107,1–108,4 foiz oralig'ida qayd etilgan. Viloyatda 26 mingdan ortiq korxona va tashkilot

faoliyat yuritib, ularning qariyb 79 foizi kichik biznes subyektlari hissasiga to'g'ri keladi. Bu esa iqtisodiyotda xususiy sektorning yuqori ulushini ko'rsatadi.

Qurilish sohasi ham viloyat iqtisodiy ko'rsatkichlarida muhim o'rin tutadi. 2025-yilning birinchi choragi va yarim yillik ma'lumotlariga ko'ra, qurilish ishlari hajmi 111–113 foiz atrofida o'sish sur'atini ko'rsatgan. Xususan, yanvar–iyun oylarida qurilish ishlari 112,7 foizga yetgan. Bu ko'rsatkich hududda infratuzilma va turar joy qurilishi faollashganini bildiradi.

Qishloq xo'jaligi Andijon viloyatining an'anaviy tarmoqlaridan biri bo'lib, 2025-yilning birinchi choragida ushbu soha 103,8–105,7 foiz o'sish sur'atini qayd etgan. Viloyatda dehqonchilik, bog'dorchilik va chorvachilik yetakchi yo'nalishlar hisoblanadi. Sug'oriladigan yerlar ulushi yuqori bo'lgani sababli paxta, g'alla, sabzavot va meva yetishtirish hajmi barqaror rivojlanib bormoqda. Bu esa oziq-ovqat xavfsizligi va qayta ishlash sanoatining rivojlanishiga asos yaratadi.

Xizmat ko'rsatish sohasi viloyat iqtisodiyotida tez o'sayotgan tarmoqlardan biridir. 2025-yil yanvar–iyun oylarida bozor xizmatlari hajmi 113,7 foizga o'sgan. Chakana savdo aylanmasi esa 107,2 foiz atrofida o'sish ko'rsatgan. Transport xizmatlari ham barqaror rivojlanib, yuk tashish 107,1 foiz, yo'lovchi tashish esa 103,2 foiz o'sish qayd etgan. Bu ko'rsatkichlar aholi daromadlari va iste'mol faolligining oshayotganidan dalolat beradi.

Investitsiya faoliyati viloyat iqtisodiy o'sishining muhim omillaridan biridir [3]. 2025-yil yanvar–mart oylarida asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar 101,1 foiz o'sish ko'rsatgan bo'lsa, yanvar–iyun davrida bu ko'rsatkich 98,1 foiz atrofida qayd etilgan. Shu bilan birga, viloyatda 1,2 milliard AQSh dollaridan ortiq tashqi savdo aylanmasi shakllangan bo'lib, eksport 308,6 million dollar, import esa 932,9 million dollarni tashkil etgan. Tashqi savdo aylanmasi o'sish sur'ati esa 85–90 foiz atrofida o'zgarib turgan.

Bandlik va korxona faoliyati ham iqtisodiy ko'rsatkichlarning muhim qismidir [4]. 2025-yil 1-may holatiga ko'ra, viloyatda 26 371 ta korxona va tashkilot faoliyat yuritgan. 2025-yil 1-iyul holatida esa bu ko'rsatkich 27 351 taga yetgan. Mehnat bozorida kichik biznesning ulushi yuqori bo'lib, iqtisodiy bandlikning asosiy qismi aynan ushbu sektor hissasiga to'g'ri keladi.

Demografik jihatdan Andijon viloyatida 2025-yil o'rtalariga kelib doimiy aholi soni 3,48 million kishiga yaqinlashgan. Aholining ko'pligi mehnat resurslarining kengligini ta'minlab, iqtisodiy faoliyatning kengayishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu holat bandlikni ta'minlash va yangi ish o'rinlari yaratish zaruratini ham kuchaytiradi.

Infratuzilma va transport tizimi ham iqtisodiy rivojlanishda muhim o'rin tutadi. Viloyatda yuk tashish va yo'lovchi tashish hajmlarining mos ravishda 103–107 foiz o'sishi logistika tizimining faollashganini ko'rsatadi. Qurilish va energetika

infratuzilmasiga yo'naltirilgan investitsiyalar ham iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlamoda.

Andijon viloyatining iqtisodiy rivojlanish jarayonida so'nggi yillarda sezilarli ijobiy natijalar qayd etilgan bo'lsa-da, hudud oldida bir qator tizimli muammolar ham mavjud bo'lib, ular iqtisodiy o'sish sur'atlarini yanada tezlashtirishga to'sqinlik qilmoqda. Ushbu muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflarni ishlab chiqish viloyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Birinchi muhim muammo sifatida iqtisodiyotning tarmoq tarkibida sanoat va xizmatlar ulushi oshib borayotgan bo'lsa-da, qo'shilgan qiymat darajasi yuqori bo'lgan ishlab chiqarish tarmoqlarining yetarli darajada rivojlanmaganini ko'rsatish mumkin. Viloyatda ko'plab korxonalar xomashyo yoki yarim tayyor mahsulot ishlab chiqarishga yo'naltirilgan bo'lib, yakuniy mahsulot ishlab chiqarish ulushi nisbatan past. Bu holat hududning eksport salohiyatini cheklaydi va budjet daromadlarining barqaror o'sishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu muammoni bartaraf etish uchun yuqori texnologiyali ishlab chiqarish korxonalarini jalb qilish, sanoat kooperatsiyasini rivojlantirish va mahalliy xomashyoni chuqur qayta ishlashni kengaytirish zarur.

Ikkinchi muhim muammo – investitsiyalar tarkibida xorijiy investitsiyalar ulushining yetarli darajada barqaror emasligi. Viloyatga investitsiyalar jalb etilayotgan bo'lsa-da, ularning ata qismi ichki manbalarga to'g'ri keladi. Xorijiy investorlar uchun infratuzilma, huquqiy kafolatlar va logistika imkoniyatlari ba'zi hollarda yetarli darajada raqobatbardosh emas. Ushbu muammoni hal etish uchun erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini kengaytirish, investitsiya muhitini soddalashtirish hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini yanada rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

Uchinchi muammo sifatida mehnat bozori va bandlik tizimidagi nomutanosibliklarni ko'rsatish mumkin. Viloyatda mehnatga layoqatli aholi ulushi yuqori bo'lsa-da, ayrim hududlarda malakali ishchi kuchi yetishmasligi kuzatiladi. Shu bilan birga, yoshlar bandligi va kasbiy tayyorgarlik darajasi ham dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu muammoni bartaraf etish uchun kasb-hunar ta'limi tizimini ishlab chiqarish korxonalari bilan integratsiya qilish, dual ta'lim tizimini keng joriy etish hamda qayta tayyorlash dasturlarini kuchaytirish zarur.

To'rtinchi muammo – infratuzilmaning hududlar kesimida bir xil rivojlanmaganligidir. Ayrim tumanlarda yo'l, elektr energiyasi va ichimlik suvi ta'minoti yetarli darajada rivojlanmagan bo'lib, bu iqtisodiy faollikka salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, kichik sanoat zonalarini rivojlantirishda infratuzilma muhim rol o'ynaydi. Bu muammoni hal etish uchun infratuzilma loyihalariga ajratiladigan mablag'larni oshirish, davlat investitsiya dasturlarini hududiy ehtiyojlarga moslashtirish va xususiy sektorni infratuzilma loyihalariga jalb qilish lozim.

Beshinchi muammo sifatida qishloq xo'jaligida ishlab chiqarish samaradorligining nisbatan pastligini qayd etish mumkin. Viloyatda sug'oriladigan yerlar mavjud bo'lsa-da, suv resurslaridan foydalanish samaradorligi yetarli darajada emas. Bundan tashqari, zamonaviy agrotexnologiyalarni joriy etish darajasi ham hali to'liq shakllanmagan. Ushbu muammoni bartaraf etish uchun tomchilatib sug'orish tizimlarini kengaytirish, agrosanoat klasterlarini rivojlantirish va fermer xo'jaliklarini texnik jihatdan modernizatsiya qilish zarur.

Oltinchi muammo – kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarining cheklanganligidir. Kredit olish jarayonlaridagi murakkabliklar va garov talablarining yuqoriligi tadbirkorlik tashabbuslarini cheklashi mumkin. Bu holatni yaxshilash uchun imtiyozli kredit liniyalarini kengaytirish, mikromoliyalashtirish tizimini rivojlantirish va startup loyihalarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Yettinchi muammo sifatida ekologik barqarorlik va urbanizatsiya jarayonlarining o'zaro muvozanatsizligini ko'rsatish mumkin. Aholi sonining o'sishi va sanoatlashuv jarayoni ekologik yuklamani oshirmoqda. Shu sababli yashil iqtisodiyot tamoyillarini keng joriy etish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini rivojlantirish va ekologik monitoringni kuchaytirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

**Xulosa.** Xulosa qilib aytganda, Andijon viloyatining iqtisodiy rivojlanish jarayonida mavjud muammolarni tizimli ravishda bartaraf etish hududning barqaror o'sishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Sanoatni modernizatsiya qilish, qo'shilgan qiymatga ega ishlab chiqarishni kengaytirish, investitsiya muhitini yanada yaxshilash, infratuzilmani rivojlantirish hamda qishloq xo'jaligida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish mumkin. Shuningdek, kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, mehnat bozorida muvozanatni ta'minlash va inson kapitaliga investitsiyalarni kuchaytirish hududning iqtisodiy salohiyatini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari. [www.stat.uz](http://www.stat.uz)
2. Andijon viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari. [www.andstat.uz](http://www.andstat.uz)
3. Nurmuxamedova B., Kabirova N. "Moliya", O'quv qo'llanma. T.: "Iqtisod-moliya", 2017. 224 b.
4. Nurmuxamedova B.I. Davlat byudjeti. O'quv qo'llanma. – T.: "Iqtisod-moliya", 2018. – 576 b.
5. Malikov T. Byudjet-soliq siyosati. O'quv qo'llanma. – T.: "Iqtisod-moliya", 2019 y. – 376 bet.